

необхідність ліквідації принизливого Версальського мирного договору, то картина стане більш зрозумілою. Нацисти пропонували вихід з важкого становища великій частині населення, яке, під впливом умілої пропаганди, було готовим пожертвувати багато чим для досягнення мети. Стосувалося це і євреїв, яких нацистська пропаганда показала як розумних і вмілих жителів міста, що дуже комфортно влаштувалися на «нашій німецькій землі». Хіба це справедливо?

Отже, Л.Васильєв стверджує, що прихід нацистів до влади був закономірний і, більше того, добре підготовлений. У країні з її зруйнованою війною економікою, з масовим безробіттям, держава з її скромними субсидіями була єдиною силою, яка допомагала якось вижити. Це розуміли міські низи, а іншим, у тому числі і «капіталістичним хижакам», залишалось тільки підкоритись. Інші партії у таких умовах мало що могли протиставити нацистам.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Васильєв Л. Всеобщая история. Том 5. От нового времени к современности: учебное пособие. М.: КДУ, 2013. С. 337-340.

Олег Мельничук, Віталій Тучинський

СПОГАДИ Д.Т. ШЕПІЛОВА ЯК ДЖЕРЕЛО ДО ВИВЧЕННЯ ПОЛІТИЧНОЇ ІСТОРІЇ СРСР 1950 – 60-Х РР.

У статті проаналізовано книгу спогадів Д.Т. Шепілова, державного та політичного діяча, який упродовж першої половини 1950-х рр. обіймав відповідальні державні та партійні посади. Акцентовано увагу на висвітленні процесів в середовищі вищого керівництва СРСР означеного періоду.

Ключові слова: «антипартійна група», Д. Шепілов, культ особи, М. Хрущов, політична боротьба.

Громадянам СРСР, які прожили своє свідоме життя у 50 – 60-х рр. ХХ ст., а також усім, хто цікавився радянською історією прізвище Шепілова Дмитра Трохимовича відомо, здебільш, через словосполучення «і примкнувший до них Шепілов». Завдяки цій фразі останній зразу ж став героєм чисельних анекдотів і навіть номінальною фігурою любителів «зеленого змія». Так, двоє осіб, зустрівшись у черзі за горілкою, у пошуках третього товариша по чарці зверталися до нього із запитанням: «Шепіловим будеш?», тобто, чи приєднаєшся до нас. Звернемося до біографії, щоб з'ясувати, яке ж насправді місце у суспільному житті того часу займав Д. Шепілов.

Дмитро Трохимович Шепілов народився 23 жовтня 1905 р. в місті Ашхабад в сім'ї робітника залізничних майстерень. Після переїзду сім'ї в Ташкент навчався спочатку в гімназії, а потім у середній школі. В 1926 р. закінчив юридичний факультет Московського державного університету імені М.В. Ломоносова, а в 1933 – аграрний факультет Інституту червоної професури. З 1926 р. працював в органах юстиції, а з 1933 р. – у політвідділі одного із сибірських радгоспів. Після публікації ряду статей був запрошений

в Інститут економіки Академії наук СРСР. З 1935 р. в апараті ЦК ВКП(б) (відділ науки), з 1938 р. – вчений секретар Інституту економіки АН СРСР (1937-1941 рр. викладав політекономію в Московському інституті радянської кооперативної торгівлі).

З перших днів німецько-радянської війни, маючи «бронь» та можливість очолити Інститут економіки в Казахстані, записався добровольцем на фронт. За роки війни пройшов шлях від рядового до генерал-майора, начальника політвідділу 4-ї гвардійської армії, мав велику кількість державних нагород. Після закінчення війни обійняв посаду заступника начальника Управління пропаганди і агітації Головного політичного управління Збройних сил СРСР, а з 1948 р. очолив відділ пропаганди та агітації ЦК ВКП(б).

В 1952-1956 рр. головний редактор газети «Правда», одночасно в 1955-1956 рр. та з лютого по червень 1957 р. секретар ЦК КПРС. В 1956-1957 рр. – міністр закордонних справ. В 1956-1957 рр. кандидат в члени Президії ЦК КПРС. Перебуваючи на відповідальних державних та партійних посадах Д. Шепілов не міг залишитися осторонь політичної боротьби за владу, яка розпочалася між найближчим оточенням Й. Сталіна, одразу після його смерті. Першою жертвою цієї боротьби став Л. Берія, якого з ініціативи М. Хрущова та за активної підтримки Г. Жукова та М. Булганіна було арештовано та розстріляно. У боротьбі за одноосібну владу, що розгорілася між Головою Ради Міністрів СРСР Г. Маленковим та першим секретарем ЦК КПРС М. Хрущовим, останній вирішив заручитися підтримкою Д. Шепілова, який на той час був головним редактором газети «Правда». Значна частина сучасних істориків переконані, що саме він допомагав згодом М. Хрущову готувати доповідь про розвінчання культу особи Сталіна на XX з'їзді КПРС. Сам же Д. Шепілов, в інтерв'ю у 1991 р. стверджував, що М. Хрущовим було використано лише частину поданої інформації, що стосувалася зовнішньополітичних аспектів.

Виступ М.Хрущова на з'їзді викликав тривогу в тієї частини радянських та партійних керівників, які теж були причетні до репресій. Саме тому група, до якої увійшли В. Молотов, Л. Каганович, Г. Маленков, К. Ворошилов, М. Булганін, М. Первухін, М. Сабуров на засіданні Президії ЦК КПРС здійснили спробу усунути М.Хрущова, висунувши йому цілий ряд звинувачень. Несподівано з критикою та звинуваченнями у встановленні власного «культу особи» на адресу М. Хрущова виступив і Д. Шепілов. Однак, завдяки підтримці міністра оборони Г.К. Жукова та голови КДБ І. Сєрова на червневому 1957 р. пленумі ЦК КПРС змову, розцінену як «опір здійсненню ленінського курсу, наміченого XX з'їздом КПРС» було ліквідовано, а учасників «фракційної антипартійної групи», в якості покарання, було призначено на господарські посади у віддалені місця СРСР з метою виключення можливості впливати на політичне життя. Д. Шепілов не був зарахований до членів групи, але значився як «примкнувший». За однією із версій, таким формулюванням М. Хрущов, передусім, намагався продемонструвати, що змовники становили меншість у Президії ЦК КПРС (адже Шепілов був би восьмим із п'ятнадцяти членів ЦК). Іншим резонним поясненням є те, що, на відміну від семи членів «антипартійної групи» -

членів президії ЦК, Д. Шепілов був визначений як «примкнувший», оскільки, як кандидат в члени президії, не мав права вирішального голосу при голосуванні. За іншою версією причиною не включення було те, що Д. Шепілов, на відміну від інших учасників був непричетним до репресій.

Лише один невірний крок поклав початок краху блискучої державної кар'єри Дмитра Шепілова, в той час міністра закордонних справ СРСР та члена ЦК КПРС. Він був виключений із партії (поновлений лише у 1962 р.) та звільнений з усіх партійних та державних посад. В якості покарання був призначений спочатку директором, а згодом заступником директора Інституту економіки Киргизької РСР. А після виключення зі складу Академії наук СРСР (відновлений лише у 1991 р.) він працював археографом, а згодом старшим археографом Головного архівного управління при Раді Міністрів СРСР. З 1882 р. перебував на пенсії. Помер 18 серпня 1995 р.

Свій рукопис під назвою «Непримкнувший. Спогади» (спочатку він мав назву «Хрущовщина», згодом «Так склалося життя»), як критику діяльності М. Хрущова Дмитро Шепілов фактично написав ще у 1966 р., хоча до самої смерті не припиняв роботи над ним, вносячи корективи, включаючи нові матеріали та розвиваючи судження, удосконалюючи стиль викладу. Публікацію окремих частин спогадів журнал «Вопросы истории» розпочав у 1998 р. Зусиллями його внука Дмитра Косирева спогади побачили світ окремою книгою лише у 2001 р. В 2017 р. було здійснено друге перевидання. В ньому, окрім тексту попереднього видання, подано додатки з окремими архівними матеріалами стосовно майбутньої концепції книги та інтерв'ю з Дмитром Шепіловим 1991 р, в якому він розмірковує над подіями завершення своєї політичної кар'єри.

Характерною ознакою книги є те, що практично весь її текст написаний самим автором, редакторські та коректорські правки були мінімальними, на відміну від значного масиву мемуарної літератури радянських керівників. Книга не є життєписом в повному розумінні цього слова, оскільки автор писав не стільки про себе, як піддавав аналізу політичні процеси в державі, очевидцем яких він був сам. Незалежність суджень автора про проблеми розвитку радянської держави, відвертість, інколи парадоксальність характеристик, які він дає політичним діячам того часу, дозволяють переосмислити по новому окремі сторінки радянської історії.

Д. Шепілов розпочав свою розповідь зі смерті вождя. На той час він як член Президії ЦК теж був негайно викликаний на «ближню» дачу. Характеризуючи поведінку Сталіна в останній період Д. Шепілов звертає увагу на прогресування у нього підозр, страхів, маніакальних уявлень. В якості підтвердження він наводить факти як: заборона прибирати сніг за вікнами для виявлення слідів людей; постійна зміна місця сну (стелили постіль одночасно в усіх кімнатах); постійна зміна маршруту руху кортежу тощо. Такий стан Й. Сталіна вміло використовував Л. Берія та його оточення, складаючи «легенди» про чергові спроби замаху на вождя, отримуючи за це моральні та матеріальні заохочення. Однак таким Й. Сталіна знали лише представники його найближчого оточення. Для народу він залишався вождем, з яким пов'язували усі «успіхи соціалістичного будівництва» [1, с.4]. Саме тому багато місця у спогадах автор відводить демонстрації «непідробної скорботи, що охопила

радянських людей після смерті вождя», стверджуючи, що пов'язані з його іменем успіхи, відтіснили на задній план його співучасть у злочинах. Підтвердженням цього, на думку автора, був величезний потік листів в газету «Правда», в яких керівники зарубіжних держав, пересічні громадяни висловлювали свої співчуття, а також незліченний потік людей, які прийшли в Колонний зал для прощання із вождем. Згадує автор і про трагедію тих, хто за можливість провести вождя в остатній путь заплатив своїм життям, будучи задушеним під час тисняви [1, с.6].

Описавши помпезну процедуру похорон, не шкодуючи при цьому яскравих фарб, автор в той же час здійснює відступ, повертаючи читача в період «Великого терору», характеризуючи його передусім як єжовський терор (хоча чітко усвідомлював, що М. Єжов був лише виконавцем волі вождя). Однак, будучи ознайомлений із документами (під час підготовки доповіді М.Хрущова на XX з'їзд КПРС), Д. Шепілов достатньо кваліфіковано аналізує масштаби та хід репресій, подає негативні характеристики основним виконавцям (М. Єжову, А. Вишинському). В результаті приходиться до вірного висновку про те, що сталінська школа терору – це насамперед «доведена до досконалості технологія політичного інтриганства та винищення людей» [1, с.14]. Розмірковуючи над причинами появи «єжовщини», «беріївщини», «хрущовщини», автор відзначає, що найголовнішою з них була монополія на владу.

Прямою протилежністю Й. Сталіна як співучасника ряду масових злочинів Д. Шепілов вважав В. Леніна. Геніальність останнього він вбачав у розумі, відчутті нового, діалектичному сприйнятті дійсності та її критичному осмисленні. Важливими рисами вважав його колективізм у прийнятті рішень та сприйняття критики своїх соратників [1, с.5].

В книзі подані короткі характеристики найближчого оточення Й. Сталіна. Так, надзвичайною вихованістю, перетвореною в догматизм, надзвичайною дисциплінованістю, перетвореною в абсолютну покірність автор наділяє В. Молотова. Серед інших позитивних рис останнього називає феноменальну працелюбність, скрупульозність, врівноваженість, небагатослівність, надзвичайну терплячість.

Інший прибічник Сталіна – Г. Маленков, на думку автора мемуарів, був позбавлений будь-яких диктаторських рис. Він був м'яким, легко піддавався впливу, завжди намагався притулитися до людини із сильною волею. В таких випадках він ставав прекрасним виконавцем чужої волі, проявляв блискучі організаторські здібності, виняткову працездатність, розмах і завзяття. Найменше шансів, за діловими якостями, успадкувати владу після Й. Сталіна, на думку автора, мали Л. Берія та М. Хрущов, проте саме вони намагалися після смерті вождя реалізувати свої честолюбні мрії [1, с.6].

Однак найбільш негативними рисами автор книги наділяє М.Хрущова, і це не дивно, адже останній зруйнував не лише його державну та партійну кар'єру, але й суттєво змінив подальше життя Д. Шепілова та його родини. Саме тому критика М. Хрущова червоною ниткою проходить через усю книгу. На думку автора, М. Хрущов був позбавлений високих комуністичних ідеалів і моральних принципів та досконало оволодів наукою інтриганства. Його троцькістське минуле не перешкодило (за згодою Й. Сталіна) обійняти

посаду першого секретаря Московського обласного і міського комітету партії. З цього часу М.Хрущов став найбільш відданим прихильником Й. Сталіна і не зупинявся ні перед якими жертвами, щоб угодити «господарю» [1, с.21].

Відзначаючи низький рівень освіченості М.Хрущова, автор стверджує, що останній не хотів навчатися, хоча радянська влада неодноразово (робфак, промакадемія) давала йому таку можливість. Поясненням цього був «неспокійний» характер та непосидючість. В результаті, як стверджує автор, М. Хрущов погано читав і ще гірше писав. В той же час відзначається його феноменальна пам'ять. Негативно характеризує Д. Шепілов участь М. Хрущова в репресіях 1937-38 рр. в Україні, в час, коли він обіймав посаду першого секретаря ЦК республіки [1, с.23].

На противагу цьому автор невинувато ідеалізує постать А. Жданова, якому зобов'язаний своєю політичною кар'єрою. Він характеризує А. Жданова як різнобічно освіченого марксиста, який все своє життя віддав в ім'я торжества ленінських ідей. Автор навіть гордиться, що ряд постанов партії, що стосувалися найбільш відомих сфабрикованих справ: «Про журнали «Зірка» та «Ленінград»»; «Про кінофільм «Велике життя» тощо готував сам А. Жданов. Гоніння, яких зазнали: радянські письменники М. Зощенко та А. Ахматова; кінорежисери С. Ейзенштейн, В. Пудовкин, Г. Козинцев, Л. Трауберг; радянські композитори Д. Шостакович, С. Прокоф'єв, Н. Мясковский, А. Хачатурян, він м'яко називає «крайнощами», звинувачуючи у цьому Й. Сталіна. В той же час стверджуючи, що в реалізації вказівок останнього А. Жданов був надто пунктуальним, незважаючи на свою «інтелігентність та делікатність» [1, с.45]. Д. Шепілов вважає, що до смерті А. Жданова причетний Л. Берія, який згодом сфабрикував справу проти усієї ленінградської партійної організації [1, с.66].

З великою повагою автор характеризує маршала Г. Жукова, називаючи його обдарованим видатним радянським полководцем, людиною сильної волі та надзвичайної організованості. Жорстокість маршала по відношенню до підопічних в роки Другої світової війни виправдовує обставинами воєнного часу [1, с.82].

З гордістю згадує автор спогадів період, коли Й. Сталін довірив йому, у складі авторського колективу, взяти участь у написанні першого радянського підручника з політекономії. Описуючи окремі особисті зустрічі із Сталіним, на яких обговорювалися питання концепції майбутнього підручника, його структури та змісту, Д. Шепілов акцентує увагу на, викликаному ними, стану душевної схвильованості та великого творчого підйому. На переконання автора Й. Сталін був знавцем та досвідченим популяризатором марксизму-ленінізму, доносячи до народу в доступній формі його складні теоретичні догми [1, с.89]. Звісно Д. Шепілов, сліпо вірячи в ідеї комунізму, не міг відкрито сказати про те, що Й. Сталін, з його низькою освіченістю, розумів марксизм по своєму, пристосовуючи ті чи інші теоретичні положення класиків до умов радянського тоталітаризму. Цю думку він завуальовано передає словами про те, що «в окремих теоретичних роботах Сталіна є глибокі вади, відхід від ленінських положень. Зовнішньо бездоганні і блискучі узагальнення конкретної дійсності при більш глибокому аналізі

виявлялися невірним відображенням цієї дійсності». Однак прозріння, на думку автора «наступило значно пізніше і відбувалося це досить складно, суперечливо, а іноді – навіть боляче» [1, с.91].

Технологію сталінських репресій автор розкриває в окремій главі, що мала назву «Під дамокловим мечем». У ній він описує усі жахи, яких зазнала від репресій родина Аргінських, його близьких друзів. Лише долею випадку під «жорна» репресивної машини не попав сам Д.Шепілов. Описуючи психологічний стан ув'язнених, автор стверджує, що «лише віра в Сталіна, партію, справедливість і чистоту радянських принципів та укладу життя дали можливість людям перенести найбільші муки та страждання, а тим, хто не був знищений – дочекатися щасливих днів звільнення і реабілітації» [1, с.100]. Розповідає автор і про подвійні відчуття, які викликали у нього в той час сфабриковані судові процеси кінця 1940-х – початку 50-х рр.: з одного боку, життя, моральний облік звинувачених, і навіть нормальна людська логіка не хотіли сприймати достовірності кожної чергової «справи», з іншого – не було підстав не довіряти Й. Сталіну, який у своїх промовах переконував у беззаперечності доказів та наявності особистих зізнань арештованих [1, с.114].

Оскільки основним завданням, що стояло перед Д.Шепіловим при написанні спогадів була критика «хрущовщини», у другій частині книги автор детально аналізує політичну боротьбу за владу після смерті вождя, внаслідок якої на вершині влади опинився М. Хрущов. Так, Указ Президії Верховної Ради СРСР від 27 березня 1953 р. «Про амністію», що поширював свою дію на широке коло засуджених, автор розглядає як спробу Л. Берії «відмежуватися від злочинів минулого та постати в очах народу спасителем від свавілля та стражем соціалістичного правопорядку» [1, с.127]. Саме тому, прагнучи не допустити зростання авторитету Л. Берії, М. Хрущов розпочав активну роботу по його дискредитації. На думку автора, страх перед Л. Берією, який зосередив у своїх руках керівництво правоохоронними органами, був покладений в основу антиберіївської коаліції. Єдиною силою, здатною протистояти «імперії Л. Берії» була армія, саме тому до операції були залучені представники вищого генералітету Г. Жуков, М. Неделін, К. Москаленко, П. Батицький та інші. Арешт Л. Берії був сприйнятий автором як кінець епохи свавілля та необґрунтованих арештів, як «утвердження ленінських норм життя в партії та країні» [1, с.131].

Автор стверджує, що після усунення Л. Берії розпочалася радикальна перестановка кадрів. В основу формування нової команди був покладений принцип особистої відданості М. Хрущову, внаслідок чого до влади прийшла значна кількість "неосвічених людей з невисокими діловими та моральними якостями. В той же час автор доводить, що початковий період правління М. Хрущова характеризується демократичним стилем управління та наслідуванню сталінським принципам.

Значна частина книги, присвячена аналізу реформ М. Хрущова. Реформування розпочалося із сільського господарства, сфери, в якій М. Хрущов відчував себе найбільш компетентним. Хоча така компетентність, на думку автора, базувалася не на знаннях, а на досвіді. На

його переконання, реформування слід було здійснювати «не шляхом розширення посівних площ, а вести курс на неухильне підвищення врожайності полів і продуктивності тваринництва, і на цій основі постійно множити продовольчі та сировинні ресурси країни» [1, с.142]. Наслідком же освоєння цілинних земель було «перетворення величезних територій посівів зерна в океан бур'янів». В результаті «Радянський Союз з країни, що експортувала хліб, перетворився в країну, яка його ввозить. Щорічно на світові ринки викидалися тонни чистого золота, щоб розплатитися за поставки великих партій зерна, що закуповувалися в Канаді, Австралії, Сполучених Штатах, муки - в Західній Німеччині» [1, с.144]. Прорахунки в сільському господарстві Д. Шепілов вважає основною причиною зміщення Хрущова.

Необгрунтовану та суб'єктивну оцінку дає автор ініційованому М. Хрущовим Указу Президії Верховної Ради СРСР від 19 лютого 1954 року про передачу Кримської області з РРФСР до складу УРСР, вважаючи викладені в Указі мотиви такої передачі: спільність економіки, територіальну близькість, наявність господарських і культурних зв'язків надуманими [1, с.151]. Три останні глави книги спогадів, написані значно пізніше від основного тексту, автор присвятив характеристиці радянсько-китайських відносин періоду М. Хрущова. В них він детально аналізує першу поїздку урядової делегації СРСР на чолі із М. Хрущовим до Китаю у вересні 1954 р. у зв'язку зі святкуванням п'ятої річниці Китайської Народної Республіки. Будучи учасником цієї делегації Д. Шепілов намагається осягнути своїм розумом особливості китайської цивілізації, аналізуючи при цьому внутрішній світ китайців, їх звичаї та традиції. Захоплюючись мудрістю та виваженістю у веденні дискусій та прийнятті рішень з боку китайського керівництва, автор задається питанням: «Як могло статися, що тонкі, врівноважені, мудрі, непогіршені в своїх судженнях і рішеннях китайські лідери могли дійти до таких бузувірств в період «кривавої культурної революції». Відповідь вбачає у відмові від колективного керівництва та колективного мислення, що призводять до абсолютної влади однієї особи [1, с.160].

Автор звинувачує М. Хрущова у розриві дружніх відносин із КНР, вважаючи, що «хрущовська розгнuzданість не лише поклала початок конфлікту, але й отруїла всю атмосферу китайсько-радянських відносин» і була «найбільшим злом із скоєних ним за «велике десятиліття» [1, с.164].

Книга завершується, записаним дослівно із плівок, інтерв'ю Д. Шепілова, яке він дав у липні-серпні 1991 р., з метою публікації у газеті «Правда». Однак, напередодні опублікування Д. Шепілов, якому на той час було 86 років, забажав доопрацювати текст. В результаті інтерв'ю так і не було опубліковано. Вже за його назвою «Антипартійна група, якої не було», стає зрозумілим, що основним завданням автора було спростувати наявність антихрущовської змови та своєї участі у ній. Він стверджує, що розмови у вищому керівництві про необхідність усунення М. Хрущова були, однак антипартійної групи не було, як і не було спроби повернутися до сталінізму. Усі виступаючі проти М. Хрущова на Президії ЦК (у тому числі й Д. Шепілов) ставили лише питання про звільнення його з посади першого секретаря ЦК та призначення міністром сільського господарства,

залишивши у складі Політбюро. Автор стверджує, що Г. Жуков теж виступав із критикою М. Хрущова, однак пропонував оголосити йому лише сувору догану, чого останній згодом не пробачив Г. Жукову. На думку автора, дискусії на засіданні Президії ЦК мали спонтанний характер, хоча й не виключає, що могла бути попередня змова, про яку він не знав [1, с.192].

Підсумовуючи, відзначимо, що незважаючи на суб'єктивність окремих оцінок автора, спогади Д. Шепілова є важливим джерелом з політичної історії СРСР 1950 – 60-х рр. ХХ ст.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Дмитрий Шепилов. Непримкнутый. Воспоминания. – М.: Литагент «Центрполиграф», 2017. – 202 с.

Олександр Неприцький, Тетяна Неприцька **ВИВЧЕННЯ ПОЛЬСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ НА ТЕРИТОРІЇ ПОЛЬЩІ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ – НА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ**

В статті розглянуто організаційний процес і можливості, які надавалися для вивчення польської мови іноземцям, що перебували на законних підставах на території Польщі, або ж їхали до країни. Вивчення польської мови іноземцями отримало широке розповсюдження в країні, проте, відсутня як єдина політика на рівні польської держави, так і програма чи заходи окремих воєводств або міст із забезпечення безоплатного вивчення польської мови іноземцями.

Ключові слова: Польщі, полонія, польська мова, мовна школа, іноземна мова.

Формування мовного інформаційного простору має стратегічне значення для сучасних держав, оскільки із збільшенням мобільності населення, розвитком інформаційно-комунікативних технологій та штучного інтелекту розвивається значення державних кордонів, і мова стає ще більш визначальним чинником національної самоідентифікації людини та джерелом формування її свідомості. Як звучить гасло міжнародного польського телебачення TVP «Полонія там, де чути польську мову». Тому вивчення мови іноземцями мало і продовжує мати велике значення для кожної держави.

Коли йдеться про вивчення польської мови як іноземної, то, як правило, розглядають два шляхи – це вивчення іноземцями мови не перебуваючи у Польщі, і вивчення польської мови на території Польщі.

Провідні вітчизняні й іноземні вчені приділяють багато уваги дослідженню розвитку світового мовного простору, вивченню іноземних мов у поєднанні із тематикою національного брендингу, публічної дипломатії, освітнього туризму тощо. Зокрема, ринок освітніх мовних програм в Україні і за кордоном досліджувала Л.Ткачук [1]. В англomовному сегменті літератури основним напрямком досліджень вивчення мов під час поїздки до країни, де живуть носії мови, є виявлення технологічних особливостей організації освітніх турів та аналіз тенденції розуміння туризму як специфічної форми освіти [2]. У Польщі в 2018 році в Сілезькому університеті до 50-річчя